

**HOLY CROSS UNIVERSITY,
FACULTY OF LIBERAL ARTS AND EDUCATION**

INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE
**ACTUAL QUESTIONS AND PROBLEMS
OF DEVELOPMENT OF SOCIAL SCIENCES**

June 28-30 // 2016

Proceedings of the Conference

**Kielce
2016**

55	Стереотипні споживачки ін'єкційних наркотиків проти зловживачів ВІЛ-сервісних організацій	
58	Вислі особливості етнокультурних стереотипів у характеристиках особистості українців	113
61	Вислі К. М.	116
64	Довісно-значимі паремії в візуальному коді сновидення: случай із психоаналитическої практики	119
64	Величкова М. С.	119
	Virtual learning environments creation fundamentals	
	Vasiliina Iryna	122
68	Подолання наслідків медіатравматизації в сучасному українському суспільстві засобами арт-терапії	124
75	Психолого-педагогічне консультування неповнолітніх груп ризику в системі освіти Німеччини	127
84	Вольнова Л. М.	127
84	Szkolenie w formie retorycznych umiejętności przyszłych psychologów	
	Garlicka Inessa	130
87	Способи оптимізації підготовки студентів-психологів вс-вищому едукативному закладі до спелнення прац направицх в діляці преедшкільного віку	132
90	Бончаровська Галіна	132
94	Теоретичні аспекти вивчення суб'єктності в юнацькому віці	135
	Грицьова О. М.	135
96	Негативний вплив перфекціонізму на професійну діяльність особистості	138
	Грубі Т. В.	138
99	Застосування технологій RPT у формуванні психологічної компетентності в публічному управлінні	141
	Гурійська В. М.	141
101	Позитивна соціальна взаємодія як засіб досягнення суб'єктивного соціального благополуччя	144
	Данильченко Т. В.	144
105	Особливості емоційної креативності жінок в різному рівні задоволеності шлюбом	148
	Дерев'яшко С. П.	148
108	Провалення інтерперсонального стиля речевого імиджа	150
	Дудка Т. Н.	150
111	Практика осознанности как стратегия развития когнитивных процессов: анализ результатов эксперимента	153
	Дьяков Д. Г., Слонова А. И.	153

СПН, а також вивчення можливих шляхів корекції гендерних стереотипів у клієнтів і клієнток.

Крім цього, необхідно створити програму підвищення кваліфікації, навчання співробітників ВІЛ-сервісних НУО гендерно-орієнтованому підходу до надання послуг, усвідомлення та подолання стереотипів. Беручи до уваги особливості рольової ідентифікації жінок-СПН (орієнтація на виконання сімейних ролей при відсутності ідентифікації себе з професійними і лідерськими ролями) психологам і соціальним працівникам НУО слід проводити роботу (тренінги, консультації, групова робота тощо) по оцінці і розвитку само ідентифікації жінок-СПН, підвищенню їх самооцінки.

Література:

1. Інформаційний бюлетень №44 «ВІЛ-інфекція в Україні» – К.: Міністерство охорони здоров'я України, Український центр профілактики та боротьби зі СНІДом, ДУ «Інститут епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л.В. Громашевського АМН України», Центральна санітарно-епідеміологічна станція МОЗ України. – 2015. – 33 с.
2. Аналітичний звіт за результатами дослідження «Оцінка чисельності груп високого ризику інфікування ВІЛ в Україні станом на 2012 р.» – К.: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні». – 2012. – 202 с.
3. Аналітичний звіт «Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед споживачів ін'єкційних наркотиків, як компонент епідагляду за ВІЛ другого покоління» за результатами інтегрованого біоповедінкового дослідження 2013 р. – К.: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні». – 2014. – 341 с.
4. Развитие гендерно-чувствительных подходов к методам профилактики ВИЧ среди женщин, употребляющих наркотики. – К.: МБФ «Международный Альянс по ВИЧ/СПИД в Украине». – 2011. – 42 с.
5. Краткое изложение результатов нормативного исследования гендерно-ориентированных проектов и услуг в сфере снижения вреда / Л. Шульга, М. Варбан, Е. Яременко. – К.: МБФ «Альянс общественного здоровья», ООО «Агентство Украина». – 2016. – 36 с.

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У ХАРАКТЕРИСТИКАХ ОСОБИСТОСТІ УКРАЇНЦІВ

Васюк К. М.

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології
Донецького національного університету
м. Вінниця, Україна

В соціальній та етнопсихології вже багато років не зникає інтерес до теми етнокультурних стереотипів в характеристиці тієї чи іншої нації. Принаймні, в побуті ми часто користуємося стереотипними характеристиками представників різних національностей. Дослідники чомусь більше увагу приділяють вивченню

стереотипних уявлень про представників інших націй, а не своєї власної. До того ж в цих дослідженнях, як правило, приймають участь дорослі, хоча, логічно було б звертатися саме до дітей. Доцільно через те, що діти досить некритично засвоюють стереотипи соціуму від дорослих, начебто фільтруючи їх, бо в їх структурі спрямованості менше індивідуалізованого досвіду.

Саме поняття «стереотип» було введене в соціальну психологію У.Ліпманом в 20-х рр. XX ст.. Він визначав його як спосіб інтерпретації дійсності, які базуються на засвоєних паттернах сприймання і слугують для економії зусиль в оцінці подій [2, с. 99]. Термін і саме поняття виявилися настільки вдалими, що з того часу досить широко використовувалося дослідниками. У вітчизняній психології загальне поняття стереотипу достатньо вивчене. Провідними в цьому напрямку вважаються праці В.С.Агеєва, О.Г. Асмолова, С.Я.Басіна, В.М.Краснова, Н.Г.Панкова, Г.У.Солдатової, Т.Г.Стефаненко. у зарубіжній психології, окрім У.Ліпмана, проблемою етностереотипів займалися Дж. Г.Мід, Р. Лінтон, У.Тешфел, Г.В.Олпорт.

Особливу проблему складає питання про відповідність стереотипів реальним етнокультурним рисам представників націй і інших соціальних груп. Але цей аспект розроблений недостатньо повно. Нерідко соціальні стереотипи виявляються хибними, але не перестають існувати. О.Р. Жернова виявила, що ці культурні відмінності у змістовому наповненні стереотипів таки існують і їх можна вважати фундаментальними. Наприклад, нації з високим рівнем життя підкреслюють ділову якість – працелюбність, відповідальність, наполегливість, а з низьким рівнем життя – комунікативні; гостинність, щедрість, доброта. В нашому дослідженні ми не ставили за мету дослідити відповідність стереотипу реальним рисам представників певної культури, а лише показати наявність конкретних стереотипів у сприйнятті власної культури в українців різного віку.

Мета дослідження: здійснити порівняльний аналіз етнокультурних стереотипів, які стосуються українців як нації у осіб раннього підліткового та юнацького віку. **Об'єктом** дослідження є етнокультурні стереотипи української нації. **Предметом** дослідження виступають вікові особливості етнокультурних стереотипів української нації.

Основними методами виступали опитувальні – бесіда та анкетування. В якості досліджуваних були опитані 100 дітей у віці 10-11 років та 112 студентів у віці від 17 до 19 років. В результаті шляхом рандомізації задля підвищення надійності результатів експерименту і через відсів досліджуваних були сформовані 2 вибірки 28 і 24 особи відповідно. Такий принцип формування вибірок був обумовлений необхідністю порівняння етнокультурних стереотипів у дітей та дорослих з метою виявлення можливих динамічних змін у їх структурі. Статистична обробка даних здійснювалася за допомогою Φ^* -кутового перетворення Фішера, оскільки результати були представлені у відсотках.

За підсумками дослідження були виділені два типи характеристик представників української нації – позитивні і негативні. Методом контент-аналізу з них виділені найуживаніші категорії. Позитивних характеристик було виділено 12, а негативних – 8. Цікавим є те, що не всі характеристики представлені в обох вибірках. Тому нульові показники не дозволили статистично опрацювати ці категорії за допомогою математичного критерію. Виділені критерії представлені в таблиці 1.

Таблиця 1
Основні категорії етнокультурних стереотипів у підлітків і юнаків у відсоткових відношеннях

позитивні стереотипи (%)			негативні стереотипи (%)		
категорії	підлітки	юнаки	категорії	підлітки	юнаки
добрі	65,4	78,5	злі, жорстокі	15,4	42,9
розумні	11,5	14,3	ліниві, пасивні	3,8	57,1
терплячі	69	28,6	брехливі	3,8	42,9
працелюбні	27	42,3	жадібні	11,5	35,7
патріотичні	34,6	14,3	не визначилися	11	0
щедрі	11,5	35,7	некуратні	7,7	0
щирі	38,5	14,3	заслісні	0	14,3
гостинні	30,8	50	запроданці	0	14,3
милосердні	11,5	14,3			
ввічливі	3,8	0			
веселі	11,5	7,1			
зберігають традиції	3,8	0			

Як бачимо з таблиці, з незначною перевагою позитивні якості представлені більше за негативні. Особливо це помітно у вибірці підлітків, значна частина яких відчула труднощі у визначенні негативних етнокультурних рис українців. У молодшій групі досліджуваних також спостерігалася тенденція до більшої індивідуалізації рис, тобто вони визначали ті риси, які більше ні в кого з групи не зустрічалися, що не дає змогу віднести це до стереотипу. Що до відмінностей між вибірками, то після статистичної обробки за допомогою критерію χ^2 -кутового перетворення Фішера виявилось, що достовірні відмінності у позитивних якостях спостерігаються за такими показниками: «терплячість» на рівні значущості $p \geq 0,01$, «щедрість», «щирість» на рівні значущості $p \geq 0,05$. З негативних характеристик на рівні значущості $p \geq 0,01$ виявилися відмінності у показниках «пасивність», «брехливість», «жадібність», також з таблиці 1 бачимо, що незалежно від віку досліджувані характеризують українців як добрих, працелюбних і гостинних, в той же час, така риса, як терплячість, набагато частіше зустрічається в характеристиках підлітків. На нашу думку, це пов'язано з більшою схильністю до переймання суспільних стереотипів у підлітків, а як відомо, терплячість часто фігурує у ЗМІ та літературі як характерна риса українців. Також підлітки більше схильні вважати українців щирими, на відміну від дорослої вибірки, де все навпаки. Можливо, ця тенденція обумовлена браком досвіду міжособистісних стосунків. Непрямо це підтверджується тим, що негативних характеристик у дорослої вибірки набагато більше, так дорослі досліджувані часто вказують на схильність до брехні і пасивність як один з негативних синонімів терплячості. Також підлітки налаштовані бачити українців більш патріотичними. На нашу думку це обумовлене особливостями шкільного виховання, де останніми роками активно впроваджують патріотичне виховання.

Таким чином, виявилися певні вікові відмінності у етнокультурних стереотипах підлітків і юнаків, а саме з'ясувалося, що в більш дорослому віці зростає доля негативних рис. Загальноприйнятими стереотипами можна вважати доброту та пасивну життєву позицію, терплячість українців. Гіпотеза, висунута на початку дослідження підтвердилася, але доцільним, на нашу думку було б дослідження, яке розширює вікові межі вибірки та з'ясування чинників, які впливають на формування етнокультурних стереотипів.

Література:

1. Жернова О.Р. Этнокультурные стереотипы как отражение меняющейся культурной и политической действительности общества // Политическая лингвистика, 2010. – Вып. 2. – С. 109-113.
2. Липпман У. Общественное мнение / пер с англ. Т.В. Барчуковой. – М.: Инт-тут Фонда «Общественное мнение», 2004. – 384 с.
3. Стефаненко Т.Г. Этнопсихология: Учебник для вузов / Т. Г. Стефаненко. – 4-е изд., испр. и доп. – М.: Аспект Пресс, 2009. – 368с.

ЛИЧНОСТНО-ЗНАЧИМЫЕ ПАРЕМИИ В ВИЗУАЛЬНОМ КОДЕ СНОВИДЕНИЯ: СЛУЧАЙ ИЗ ПСИХОАНАЛИТИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ

Великодная М. С.

кандидат психологических наук,
старший преподаватель кафедры практической психологии
Криворожского государственного педагогического университета
г. Кривой Рог, Днепропетровская область, Украина

Толкование сновидений является одной из базовых процедур психоаналитического исследования личности как в историческом, так и в техническом ключе. Несмотря на то, что сама техника толкования сновидений, предложенная З. Фрейдом в 1900 году [4], видоизменялась и дополнялась (сперва – в русле аналитической теории [3; 5], позже – благодаря открытиям в нейрофизиологии и нейропсихологии сна), её статус как проводника по «королевскому пути в бессознательное» сохранился по сей день.

После того, как под влиянием лингвистического переворота в философии психоанализ также обратился к пониманию языка, речи и собственно дискурса анализанда как к ключевому способу конституирования субъекта перед другим (в первую очередь – благодаря Ж. Лакану [1; 2]), толкование сновидений уточнило свой объект, став по сути *толкованием рассказанного воспоминания о сновидении*. Такой поворот в понимании обусловил особое внимание психоаналитиков к той связи, в которой находятся между собой используемая лингвистическая конструкция и визуальный код сновидения, который она стремится описать. Своеобразной иллюстрацией данной связи может быть случай из психоаналитической практики автора этого доклада.

Анализанд М., замужняя женщина 40 лет, мать двоих детей, проходит психоаналитическую терапию лицом к лицу в течение двух месяцев с частотой 2